

ৰাভামিজ
ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য

৬.০০ ৰূপতাত্ত্বিক বৈশিষ্ট্য

৬.১০ নামপদ আৰু ইয়াৰ শ্ৰেণী :

৬.১০.১ “প্ৰত্যেক্ষে আৰু পৰোক্ষে নাম বুজোৱা পদবোৰকে নামপদ বোলে।”^১ নামপদে একোটা বিশেষ ভাৱ, অৱস্থা, কাৰ্য, গুণ, বস্তু, ঠাই আৰু ব্যক্তিৰ নাম বা শ্ৰেণী প্ৰত্যেক্ষে আৰু পৰোক্ষে বুজায়।^২ এইবোৰ একোটা বিভক্তি বা প্ৰত্যয় যুক্ত হয়। এইদৰেও ক’ব পাৰি যে বিভক্তিয়ুক্ত শব্দই নামপদ বা বিশেষ্য পদ। “জাতি, দ্ৰব্য, গুণ, নাম আৰু ক্ৰিয়াবোধক শব্দৰ নাম সংজ্ঞা।”^৩ বিশেষ্যই পোনপটীয়াকৈ বস্তু বা ঠাই বা গুণ বা কাৰ্যৰ নামটো কৈ দিয়ে।^৪

৬.১০.২ গঠন, প্ৰয়োগ আৰু অৰ্থৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি বিশেষ্য পদক চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি^৫ —

- (ক) সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য
- (খ) সম্বন্ধবাচক বিশেষ্য
- (গ) গুণবাচক বা ভাৱবাচক বিশেষ্য আৰু
- (ঘ) ক্ৰিয়াবাচক বিশেষ্য।

৬.১০.২.১ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য :

নাম বুজোৱা বিশেষ্য পদেই সংজ্ঞা বাচক বিশেষ্য পদ। “যি বিশেষ্য পদে সংজ্ঞা অৰ্থাৎ কোনো প্ৰাণীৰ বা বস্তুৰ নাম বুজায়, তাক সংজ্ঞাবোধক বিশেষ্য বোলে।”^৬

১. গোস্বামী, গোলোক চন্দ্ৰ : অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ১৯৯০, পৃ. ২৩০
২. গোস্বামী, গোলোক চন্দ্ৰ : অসমীয়া ব্যাকৰণ প্ৰৱেশ, ২০০০, পৃ. ২৩০-৩১
৩. মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব, তৃতীয় প্ৰকাশ, ১৯৯৯, পৃ. ১১১
৪. গোস্বামী, গোলোক চন্দ্ৰ : অসমীয়া ব্যাকৰণ প্ৰৱেশ, ২০০০, পৃ. ২৩১
৫. গোস্বামী, গোলোক চন্দ্ৰ : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২৩২
৬. বৰা, সত্যনাথ : বহুল ব্যাকৰণ, ১৯২৫, পৃ. ৩৪

সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্যক আকৌ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি^১ —

- (অ) সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য
- (আ) বিশেষ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য আৰু
- (ই) সংজ্ঞাভাস বিশেষ্য

(অ) সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য :

“যি বিশেষ্য পদে সাধাৰণ সংজ্ঞা অর্থাৎ প্ৰাণীৰ বা বস্তুৰ সাধাৰণ নাম বুজায় তাক সাধাৰণ সংজ্ঞাবোধক বিশেষ্য বোলে। যেনে— জুই, পানী, নদী, পৰ্বত, গছ, লতা, গৰু, ঘোঁৰা, চন্দ্ৰ, সূৰ্য, আকাশ, পৃথিৱী, মানুহ ইত্যাদি।”^২

ৰাভামিজিত ব্যৱহাৰ হোৱা সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য পদবোৰ মান্য অসমীয়াৰ সৈতে একে। অৱশ্যে কিছুমান উচ্চাৰণৰ বিকৃতি ঘটা আৰু অৰ্থান্তৰ ঘটা আৰু স্বকীয় শব্দও নথকা নহয়। তেনেকুৱা ধৰণৰ বিশেষ্য কেতবোৰ হ’ল —

- আংথা, ‘অঙঠা’
- গাছ, ‘গছ’
- গুৰু, ‘গৰু’
- চ’কা, ‘চৰাই’
- চ’ৰে, ‘কুকুৰা’
- দিন, ‘আকাশ’
- নুন, ‘লোন’
- বুন, ‘বন’
- মানু, ‘মানুহ’
- লেৱা, ‘লতা’

১. বৰা, সত্যনাথ : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩৫

২. গোস্বামী, গোলোক চন্দ্ৰ : প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, ২০০০, পৃ. ২৩২

(আ) বিশেষ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য :

“যি বিশেষ্য পদে কোনো এক বিশেষ সংজ্ঞা অর্থাৎ কোনো এক বিশেষ প্রাণীৰ বা বস্তুৰ নাম বুজায় তাক বিশেষ সংজ্ঞাবোধক বিশেষ্য বোলে। যেনে — আসাম, ব্ৰহ্মপুত্ৰ, নীলাচল, গোপাল ইত্যাদি।”^৯

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা বিশেষ সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য পদ কেতবোৰ হ'ল —

ক'পিলি গাই তাৰা, 'হাতী পটি'

কুপ্তি, 'কপৌ'

খান্দা, 'ৰাভাৰ গোত্ৰ-বিশেষ'

ঘুগু, 'কপৌ'

চ'ৰে মাহাৰি তাৰা, 'জুপি তৰা'

চৈতালি হাৰা, 'বৰদৈচিলা'

ছাথাৰ, 'বায়খো উৎসৱত ডেকা-গাভৰুৱে গোৱা প্ৰণয়-গন্ধী গীত'

ছিৰা মদ, 'এবিধ মদ'

জ'ল মদ, 'এবিধ মদ'

জোনামাহি, 'জোনাকী পৰুৱা'

ত'তেং, 'তক্ষক'

তিয়া, 'ভাটৌ'

দাৰমাং, 'এখন ঠাইৰ নাম'

পাম, 'ৰাভাৰ গোত্ৰ বিশেষ'

পুৱাতি ভোটা, 'পুৱাতি তৰা'

বাক্ছো, 'ৰাভাৰ গোত্ৰ-বিশেষ'

ব'গেজাৰী, 'এবিধ বং-বহইচৰ গীত'

বাঘধেনুক, 'ৰামধেনু'

বায়খো, 'ৰাভাৰ জাতীয় উৎসৱ'

বায়দা, 'এখন ঠাইৰ নাম'

৯. বৰা, সত্যনাথ : প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩৫

বাৰচুং, 'ৰাভাৰ গোত্ৰ বিশেষ'
 ভুতুনি চেপা, 'গোটা বাঁহৰ পৰা তৈয়াৰ কৰা এবিধ চেপা'
 ভুতুনি তাৰা, 'পপিয়া তৰা'
 ম'য়ৰা ফুল, 'এবিধ পৰম্পৰাগত ফুলৰ চানেকি'
 মাছেলেংকা, 'মাছৰোকা'
 সাজালি ভোটা, 'সন্ধ্যা তৰা'
 সাত ভাই তাৰা, 'সপ্তৰ্ষি মণ্ডল'
 সুতা ছিঙি, 'পপিয়া তৰা'
 হাকাচাম, 'ৰাভাৰ গোত্ৰ-বিশেষ' ইত্যাদি।

(ই) সংজ্ঞাভাস বিশেষ্য :

“অসমীয়া ভাষাত এনে কিছুমান সংজ্ঞাবাচক বিশেষ্য শব্দ আছে, যিবোৰৰ প্ৰয়োগ সাধাৰণ সংজ্ঞাবাচক শব্দৰ দৰেই; অথচ উপশব্দৰ দৰেও ইহঁতৰ প্ৰয়োগ হ'ব পাৰে। তেনেবোৰ শব্দকে সংজ্ঞাভাস বিশেষ্য বোলে।”^{১০} ইয়াক দুভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। যেনে —

(ক) আধাৰবাচক সংজ্ঞাভাস শব্দ, যেনে- ঘৰ, কাঁহী, কলহ, দোন, ডুলি, পাচি, ভঁৰাল, গাড়ী, নাও ইত্যাদি।

বাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ আধাৰ বাচক সংজ্ঞাভাস শব্দ হ'ল—

উৰুন, 'উৰাল'
 ক'ল, 'আঁজলি'
 ক'ল্‌হা, 'কলহ'
 খাচা, 'খাং'
 খালাই, 'খালৈ'
 খাৰেয়া, 'খৰাহি'
 চাং ঘৰ, 'ভঁৰাল ঘৰ'
 চাংলি, 'চালনি'

ঝোলোঙা, মোনা’
 দালা, ‘কুলা’
 দুকুলা, ‘পাচি’
 দুন, ‘দোন’
 দুলি, ‘ডাঙৰ পাচি’
 ভাখিৰি, ‘ভঁৰাল’
 ল’হ’ৰা, ‘কেৰাহি’ ইত্যাদি

(খ) পৰিমাণ বাচক সংজ্ঞাভাস শব্দ, যেনে — মোন, সেৰ, কিলোগ্রাম, কুইণ্টল, মাইল, ফাৰ্লং, গজ, মিটাৰ, লিটাৰ, বিঘা ইত্যাদি।

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা পৰিমাণ বাচক সংজ্ঞাভাস শব্দবোৰ মান্য অসমীয়াৰ সৈতে প্ৰায় একে। অৱশ্যে ব্যতিক্ৰম ধৰ্মী শব্দ দুই এটিও পোৱা যায়। যেনে—

আংলি, ‘আঙুলি’
 দ’ল্লা, ‘ডবল’
 কাওন, ‘কাউন’
 গান্দা, ‘গঙা’
 পুন, ‘পোন’
 হাত, ‘হাত’ ইত্যাদি।

৬.১০.২.২ সম্বন্ধ বাচক বিশেষ্য :

যিবোৰ পদে বংশগত, বৈবাহিক বা আনুষ্ঠানিকভাৱে পতা সম্বন্ধ বজায়, সেইবোৰকে সম্বন্ধ বাচক বিশেষ্য পদ বোলে।^{১১} অসমীয়াত সম্বন্ধ বাচক বিশেষ্যবোৰ পুৰুষযুক্ত। সেয়েহে এইবোৰৰ পাছত পুৰুষবাচক বিভক্তি যুক্ত হয়।

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ সম্বন্ধবাচক বিশেষ্যৰ উদাহৰণ হ’ল —

আতা, ‘ককা’
 আপি, ‘বোৱাৰী’
 আবু, ‘আইতা’

১১. গোস্বামী, গোলোক চন্দ্ৰ : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২৩৬

আয়া, 'মা'
 কাকা, 'ককাই'
 দাদা, 'খুড়া'
 দোহো, 'বৌয়েক অথবা ভিনিহিয়েকৰ ভায়েক অথবা ভনীয়েক'
 নোনো, 'ভাইটি অথবা ভণ্টি'
 বাই, 'বাইদেউ'
 বাবা, 'দেউতা'
 বিয়াই, 'বিয়ে'
 বিয়াইনী, 'বিয়েনী'

৬.১০.২.৩ গুণ বা ভাববাচক বিশেষ্য পদ :

যি বিশেষ্য পদে কোনো গুণ বুজায়, তাক গুণ বাচক বিশেষ্য বোলে।^{১২} ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ গুণ বা ভাববাচক বিশেষ্য হ'ল —

ওজালি, 'বেজালি'
 পন্দিতগিৰি, 'পণ্ডিতালি'
 বাবুগিৰি, 'চাহাবী'

৬.১০.২.৪ ক্ৰিয়াবাচক বিশেষ্য :

যি বিশেষ্য পদে কৰা, হোৱা, ঘটা কাৰ্যক বুজায় তাকে ক্ৰিয়াবাচক বিশেষ্য বোলে।
 “যি বিশেষ্য পদে কোনো কাৰ্য বুজায়, তাক ক্ৰিয়াবোধক বিশেষ্য বোলে।”^{১৩} ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ ক্ৰিয়াবাচক বিশেষ্য হ'ল —

আহ'ন, 'আগমণ'
 আহ'ন-যাহ'ন, 'অহা-যোৱা কাৰ্য'
 এৰ'ন, 'এৰা কাৰ্য'

১২. বৰা, সত্যনাথ : প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩৫

১৩. বৰা, সত্যনাথ : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩৫

খাওন, 'ভোজন'
 জ'ন পাৰানি, 'বিবাহৰ কইনা বন্দবস্ত কৰা পৰ্ব-বিশেষ'
 জাগ'ন, 'জাগৃত থকা কাৰ্য'
 জাওন, 'গমন'
 দুওন, 'খীৰণ'
 দুব'ন, 'বুৰণ'
 থাক'ন, 'শয়ন'
 বিয়'ন, 'পোৱালি দিয়া কাৰ্য'
 হাত ছুৱানি, 'হস্তস্পৰ্শ' ইত্যাদি।

৬.১১ নামপদৰ ৰূপঃ

৬.১১.১ লিংগ বাচক শব্দাংশ আৰু প্ৰত্যয় :

মান্য অসমীয়া ভাষাৰ দৰে ৰাভামিজতো প্ৰাণীবাচক শব্দবোৰৰহে লিংগ নিৰ্ণয় কৰা হয়, অপ্ৰাণীবাচক শব্দৰ লিংগ নিৰ্ণয় কৰা নহয়। প্ৰাণীবাচক শব্দসমূহৰ লিংগ দুবিধ— পুংলিংগ আৰু স্ত্ৰীলিংগ। ৰাভামিজত সাধাৰণতে তিনিটা প্ৰধান উপায়েৰে লিংগ নিৰ্ণয় কৰা হয়।

(ক) বিশেষ্য শব্দৰ আগত মতা আৰু মাইকী বুজোৱা শব্দৰ প্ৰয়োগ কৰি পুংলিংগ আৰু স্ত্ৰীলিংগ বুজোৱা হয়। যেনে—

মাত্ৰা/মাওতা হা, 'মতা হাঁহ'	মাত্ৰী/মাওতী হা, 'মাইকী হাঁহ'
মাত্ৰা/ মাওতা চ'ৰে, 'মতা কুকুৰা'	মাত্ৰী / মাওতী চ'ৰে, 'মাইকী কুকুৰা'
ডেকেৰা চ'ৰে, 'মতা কুকুৰা'	ডেকেৰী চ'ৰে, 'মাইকী কুকুৰা'(কণী নপৰা) মাহাৰী চ'ৰে, 'মাইকী কুকুৰা' (কণী পৰা)
ভোতা কুকুৰ, 'মতা কুকুৰ'	ভুতী কুকুৰ, 'মাইকী কুকুৰ'

(খ) পুংলিংগ আৰু স্ত্ৰীলিংগৰ বাবে বেলেগ বেলেগ শব্দ প্ৰয়োগ কৰিও লিংগ নিৰূপণ কৰা হয় যেনে —

ভিনি, 'ভিনিহি'	বাই, 'বাইদেউ'
বাবা, 'দেউতা'	আয়া, 'মা'

আতা, 'ককা'	আবু, 'আইতা'
কাকা, 'ককাই'	বু, 'নবৌ'
ভাতাৰ, 'গিৰিয়েক'	তিৰি, 'ঘৈনীয়েক'
বাল্লা, 'বৰলা'	বাৰী, 'বিধবা'
মুন্হিয়া, 'পুৰুষ'	বোৱা, 'তিৰোতা'

(গ) পুংলিংগ বাচক শব্দৰ পিছত প্রত্যয় যোগ কৰি স্ত্রীলিংগ গঠন কৰা হয়। ৰাভামিজত বহুল ভাৱে ব্যৱহৃত হোৱা স্ত্রীপ্রত্যয় দুবিধ — -ঈ আৰু -নী। উদাহৰণ —

- ঈ :

আপা, 'ল'ৰা/জোঁৱাই'	আপী, 'ছোৱালী/ বোৱাৰী'
কাল্লা, 'দমৰা'	কাল্লী, 'চেউৰী'
চেংৰা, 'ডেকা ল'ৰা'	চেংৰী, 'গাভৰু'
পাঠা, 'পঠা'	পাঠী, 'পাঠী ছাগলী'
বোন্দা, 'বোন্দা'	বুন্দী, 'জাঁই'
ভাতিজা, 'ভতিজা'	ভাতিজী, 'ভতিজা ছোৱালী'
ভালিঙা, 'শৰ'	ভালিঙী, 'ভেলেঙী'
মাখনা, 'মখনা'	মাখনী, 'মাখন্দী'

- নী/ -ইনী :

জ'খ, 'অপদেৱতা'	জ'খিনী, 'অপদেৱী, যখিনী'
বিয়াই, 'বিয়ে'	বিয়াইনী, 'বিয়েইনী'
মিতা, 'মিত্ৰ'	মিতিনী, 'মহিলা মিত্ৰ'
ভুতিয়া, 'পুৰুষ ডাইনী'	ভুতুনী, 'মহিলা ডাইনী'

৬.১১.২. বহুবচনাত্মক প্রত্যয়ঃ

মান্য অসমীয়াৰ দৰেই ৰাভামিজতো বচন দুবিধ— একবচন আৰু বহুবচন। সাধাৰণতে একবচনবাচক শব্দৰ পাছত কেতবোৰ প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচনাত্মক শব্দৰ গঠন কৰা হয়। ৰাভামিজত বহুবচন বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ হোৱা প্ৰত্যয়বোৰ হ'ল— - গিলা/-গিলাং /-গিলান,- খান/ -মাখান/ -মাখা,- স'ক'ল / - খ'ল, - হাত / - হানা / - হেনা, ঝাক ইত্যাদি।

- গিলা / - গিলাং / - গিলান : এই আটাইকেইটা প্ৰত্যয়েই সকলোবোৰ সংজ্ঞাবাচক শব্দৰ পিছত বহুবচন বুজাবলৈ ব্যৱহৃত হয়। যেনে —

মানুগিলা, 'মানুহবিলাক'

ছাৰাগিলান, 'ল'ৰা-ছোৱালীহঁত'

গুৰুগিলাং, 'গৰুবোৰ' ইত্যাদি।

- খান / - মাখান / - মাখা : বিশেষ্যবাচক শব্দৰ পিছত - খান / - মাখান/ - মাখা প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে —

গুৰুখান, 'গৰুবোৰ'

ছাৰামাখান, 'ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ'

ৰোওৰামাখা, 'তিৰোতাবোৰ'

চেংৰামাখা, 'ডেকাসকল'

গাভুৰখান, 'গাভৰুসকল' ইত্যাদি।

- স'ক'ল / - খ'ল : বিশেষ্যবাচক শব্দ আৰু সম্বোধনবোধক শব্দৰ পাছত - স'ক'ল / -খল প্ৰত্যয় যোগ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে —

ৰামস'ক'ল, 'ৰামহঁত'

বাইস'ক'ল, 'বাইদেউহঁত'

ৰাইজস'ক'ল, 'ৰাইজ'

মামাখ'ল, 'মামাসকল' ইত্যাদি।

- হাত /- হানা /-হেনা : নামবাচক আৰু সম্বন্ধবাচক শব্দৰ পাছত এই কেইটা প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে —

ৰামহাত, 'ৰামহঁত'
 হৰিহাত, 'হৰিহঁত'
 দাদাহানা, 'দাদাহঁত'
 খুৰাহানা, 'খুড়াহঁত'
 আইহেনা, 'আইসকল' ইত্যাদি।

-হা /-না/-হুনা : সাধাৰণতে পুৰুষবাচক সৰ্বনামৰ পাছত '-হা' অথবা '-না' প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে —

তাহা, 'সিহঁত'
 তানা, 'সিহঁত'
 তাহুনা, 'সিহঁত'

- ৰা /- লা : পুৰুষবাচক সৰ্বনামৰ পাছত এই প্ৰত্যয় কেইটা ব্যৱহাৰ কৰি বহুবচনাত্মক শব্দৰ গঠন কৰা হয়। যেনে —

ইমিৰা, 'ইহঁত'
 উমিৰা, 'সিহঁত'
 তামিৰা, 'সিহঁত'
 ওলা, 'সিহঁত' ইত্যাদি।

এই প্ৰত্যয়বোৰৰ উপৰিও কেতবোৰ সমষ্টিবাচক শব্দ, যেনে— -ঝাক, -থোৰা, -পাল আদি ব্যৱহাৰ কৰি ৰাভামিজত বহুবচন বুজোৱা হয়। যেনে —

গুৰুঝাক, 'গৰুজাক'
 ছাগলঝাক, 'ছাগলী জাক'
 মানুথোৰা, 'মানুহদল'
 গুৰুপাল, 'গৰুবোৰ' ইত্যাদি।

৬.১১.৩ নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় :

ৰাভামিজত নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কিছু বেছি। তেনে কেইটিমান নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল।

-গো : ৰাভামিজত বহুল ভাৱে ব্যৱহৃত নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় হ'ল '-গো'। প্ৰাণীবাচক আৰু অপ্ৰাণীবাচক শব্দ আৰু সৰ্বনামৰ পাছত এই -গো প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ হয়। যেনে—

ইগো, 'এইটো'
 কুৰ্মাগো, 'আলহীজন'
 গুৰুগো, 'গৰুটো'
 জিনিছগো, 'বস্তুটো'
 মানুগো, 'মানুহজন'
 মাস্তৰ্গো, 'শিক্ষকজন'
 সিগো, 'সেইটো'

-চ'ৰা : কোনো বস্তুৰ থোক বা থূপক নিৰ্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ এই '-চ'ৰা' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

কলচ'ৰা, 'কলথোক'
 তামুলচ'ৰা, 'তামোলথোক'
 নৰিকলচ'ৰা, 'নাৰিকলথোক'

-খ'ৰ : দীঘল আৰু চেপেটা বস্তু বুজাবলৈ '-খ'ৰ' প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

জ'ৰিখ'ৰ, 'জৰীডাল'
 সাপখ'ৰ, 'সাপডাল'

-ঘ'ৰ : 'মানু' (মানুহ) আৰু 'গিৰি' (পৰিয়াল) শব্দৰ পাছত '-ঘ'ৰ' প্ৰত্যয়ৰ সংযোগ কৰি এটা পৰিয়ালক নিৰ্দিষ্টকৈ বুজোৱা হয়। যেনে—

মানুঘ'ৰ, 'পৰিয়ালটো'
 গিৰিঘ'ৰ, 'পৰিয়ালটো'

-চাকা : ফল-মূলৰ টুকুৰা বুজাবলৈ ‘-চাকা’ প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

আমচাকা, ‘আমচকল’

আলুচাকা, ‘আলুচকল’

লাউচাকা, ‘লাওৰ অংশবিশেষ’

-চ’তা : কোনো বস্তুৰ দীঘল আৰু বহল অংশক বুজাবলৈ ‘-চ’তা’ প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

কাঠচ’তা, ‘কাঠচটা’

বাচ’তা, ‘বাঁহচটা’

তক্তাচ’তা, ‘তক্তাখন’

-ফালা : কোনো বস্তুৰ দীঘল আৰু বহল অংশক বুজাবলৈ -ফালা প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

বাফালা, ‘বাঁহচটা’

-তুপা : জুলীয়া বস্তুৰ অংশ বিশেষক বুজাবলৈ -তুপা প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

গাখীৰতুপা, ‘গাখীৰটোপা’

চাতুপা, ‘চাহটোপা’

পানীতুপা, ‘পানীটোপা’

-আতি : গোটা আৰু দীঘল বস্তুৰ ক্ষেত্ৰত এই প্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে—

খৰিআতি, ‘খৰিবোজা’

কুহিয়াৰ আতি, ‘কুঁহিয়াৰপোলা’

৬.১১.৪ অনির্দিষ্টতাচক প্রত্যয় :

ৰাভামিজত বস্তু এটা অনির্দিষ্টকৈ বুজাবলৈ দুটা উপায় অৱলম্বন কৰা হয়। যেনে—

(১) প্রত্যয় ব্যৱহাৰ কৰি, যেনে—

-মান : কে'তামান, 'কেইটামান'

চাইতামান, 'চাৰিটামান'

তিন্তামান, 'তিনিটামান'

দুইতামান, 'দুটামান'

-বা : কুন্বা, 'কোনোবা'

কায়বা, 'কোনোবা'

(২) ৰাভামিজত দুটা ভিন্ন সংখ্যাচক শব্দ প্ৰয়োগ কৰিও অনির্দিষ্টতা বুজোৱা হয়। যেনে—
দুই-তিনিবাৰ, চাৰি-পাচ দিন ইত্যাদি।

৬.১১.৫ কাৰক আৰু শব্দ বিভক্তি :

“ক্রিয়াৰ লগত যাৰ অৰ্থ্য তাৰ নাম কাৰক।”^৪ ৰাভামিজত কাৰক সাতবিধ। যেনে—
কৰ্তা কাৰক, কৰ্ম কাৰক, কৰণ কাৰক, সম্প্ৰদান কাৰক, অপাদান কাৰক, ^{সম্বন্ধ কাৰক} আৰু অধিকৰণ কাৰক। এই কাৰকবোৰ বুজাবলৈ শব্দবিভক্তিৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কৰ্তা কাৰকত প্ৰথমা বিভক্তি, কৰ্ম কাৰকত দ্বিতীয়া বিভক্তি, কৰণ কাৰকত তৃতীয়া বিভক্তি, সম্প্ৰদান কাৰকত চতুৰ্থী বিভক্তি আৰু অধিকৰণ কাৰকত সপ্তমী বিভক্তি যোগ হয়। আনহাতে অপাদান কাৰক বুজাবলৈ ষষ্ঠী বিভক্তিৰ পাছত -পৰা পৰসৰ্গ যোগ কৰা হয়।

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কাৰক বিভক্তিবোৰৰ কিছুমান মান্য অসমীয়াৰে সৈতে একে হ'লেও কেতবোৰ পৃথক কাৰক বিভক্তিও পোৱা যায়। কৰণ কাৰকত মান্য অসমীয়াত '-ৰে', '-দি' বিভক্তি আৰু 'দ্বাৰা' উপশব্দ লগ লগোৱা হয়। ৰাভামিজত 'দি' অথবা 'দিয়া' উপশব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— চকু দিয়া দৰাং, হাত দিয়া কৰাং ইত্যাদি।

১৪.মেধি, কালিৰাম : অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব, তৃতীয় প্ৰকাশ, ১৯৯৯, পৃ. ১৬২

অপাদান কাৰকত ৰাভামিজত ‘-পৰা’ পৰসৰ্গৰ সলনি ‘-পাৰা/-পেৰে’ ব্যৱহাৰ হয়। সেইদৰে সম্বন্ধ কাৰকত ষষ্ঠী ‘-ৰ’ বিভক্তিৰ উপৰিও ‘-লাগা’ পৰসৰ্গৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— ‘মোৰ লাগা’, ‘ঘৰৰ লাগা’ ইত্যাদি। ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কাৰক-বিভক্তিবোৰক তলত দিয়া ধৰণে তালিকাভুক্ত কৰিব পাৰি।

কাৰক	বিভক্তি	
কৰ্তা কাৰক	প্ৰথমা	-০,-ই
কৰ্ম কাৰক	দ্বিতীয়া	-ক,-ত
কৰণ কাৰক	তৃতীয়া	-দি, -ক দিয়া
সম্প্ৰদান কাৰক	চতুৰ্থী	-ক,-ত
অপাদান কাৰক	পঞ্চমী	-ৰ পাৰা/পেৰে
সম্বন্ধ কাৰক	ষষ্ঠী	-ৰ লাগা/-লা
অধিকৰণ কাৰক	সপ্তমী	-ত

৬.২০ সৰ্বনাম আৰু ইয়াৰ শ্ৰেণী :

৬.২১ “বিশেষ্য পদ ঘনে পতি ব্যৱহাৰ নকৰিবৰ নিমিত্তে তাৰ সলনি যি শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়, তাক সৰ্বনাম বোলে।”^{১৫} কালিৰাম মেধিয়ে অসমীয়া সৰ্বনামক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিছে—ব্যক্তিবচক, বিশেষণবচক আৰু ক্ৰিয়াবচক।^{১৬} আনহাতে সত্যনাথ বৰাৰ মতে সৰ্বনাম চাৰিবিধ — ব্যক্তিবচক সৰ্বনাম, বিশেষণীয়বচক সৰ্বনাম, কালবচক সৰ্বনাম আৰু স্থানবচক সৰ্বনাম।^{১৭} কালিৰাম মেধিয়ে আকৌ ব্যক্তিবচক সৰ্বনামক আঠটা ভাগত ভাগ কৰিছে।^{১৮}

১৫. বৰা, সত্যনাথ : প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৫৫

১৬. মেধি, কালিৰাম : প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২০৬

১৭. বৰা, সত্যনাথ, প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৫৫

১৮. মেধি, কালিৰাম : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২০৬

- (১) প্রকৃত ব্যক্তিব্যচক সৰ্বনাম (personal pronoun)
- (২) অদূৰৱৰ্তী নিশ্চয়বাচক সৰ্বনাম (proximate demonstrative pronoun)
- (৩) দূৰৱৰ্তী নিশ্চয়বাচক সৰ্বনাম (remote demonstrative pronoun)
- (৪) সাধাৰণ নিশ্চয় বাচক সৰ্বনাম (general demonstrative pronoun)
- (৫) সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম (relative pronoun)
- (৬) পৰস্পৰ সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম (corelative pronoun)
- (৭) প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনাম (interrogative pronoun)
- (৮) অনিশ্চিত সৰ্বনাম (indefinite pronoun)

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ সৰ্বনামৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা হ'ল।

৬.২১.১ ব্যক্তিব্যচক সৰ্বনাম :

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা ব্যক্তিব্যচক সৰ্বনামবোৰ হ'ল—

পুৰুষ	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথম পুৰুষ	মুই /ময়	আমি/আমিৰা/আম্‌লা
দ্বিতীয় পুৰুষ	তুই	তুহা/তোহা/তুইসকল/তুমিৰা/তোলা
তৃতীয় পুৰুষ	তায়/তামি অয়/উমি সি	তামিৰা উমিৰা/ওলা তাহা/তলা

মান্য অসমীয়া ভাষাত দ্বিতীয় পুৰুষৰ মান্যার্থ আৰু তুচ্ছার্থত বেলেগ বেলেগ ৰূপ ব্যৱহাৰ হয়। মান্যার্থত তুমি/তোমালোক, অধিক মান্যার্থত আপুনি/আপোনালোক আৰু তুচ্ছার্থত তই/তহঁত ব্যৱহাৰ হয়। কিন্তু ৰাভামিজত দ্বিতীয় পুৰুষৰ ৰূপ এটাই—মান্যার্থ তুচ্ছার্থ বুলি বেলেগ বেলেগ ৰূপ নাই। সেইদৰে তৃতীয় পুৰুষৰো মান্যার্থ আৰু তুচ্ছার্থৰ ৰূপ নাই।

৬.২১.২ অদূৰৱৰ্তী নিশ্চয়বাচক সৰ্বনাম :

ৰাভামিজত ব্যৱহৃত অদূৰৱৰ্তী নিশ্চয়বাচক সৰ্বনামবোৰ হ'ল—

একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
ই, 'এওঁ'	ইহা/এহা, 'এওঁলোক'
ইমি, 'এওঁ'	ইমিৰা, 'এওঁলোক'
ইতা, 'এইটো'	ইগিলা, 'এইবোৰ'

৬.২১.৩ দূৰৱৰ্তী নিশ্চয়বাচক সৰ্বনাম :

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা দূৰৱৰ্তী নিশ্চয়বাচক সৰ্বনামবোৰ হ'ল—

একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
অয়/উমি, 'সি'	উমিৰা, 'সিহঁত'
তায়/তামি, 'সি'	তামিৰা, 'সিহঁত'
সিতা, 'সেইটো'	সিগিলা, 'সেইবোৰ'
উইগো, 'সেইটো'	উইগিলাং, 'সেইবোৰ'

৬.২১.৪ সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম :

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা সম্বন্ধবাচক সৰ্বনামবোৰ হ'ল—

একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
যি, 'যি' } যোনে, 'যোনে' যেয়ে, 'যিয়ে'	যিগিলাং, 'যিবিলাক'
যায়/যাই, 'যিজনে'	যায় যায়, 'যিবোৰ'

৬.২১.৫ পৰস্পৰ সম্বন্ধবাচক সৰ্বনাম :

একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
সেই/সি, 'সেই'	সিগিলাং/সিগিলা, 'সেইবোৰ'
ওয়, 'সেইটো'	ওগিলাং, 'সেইবিলাক'

৬.২১.৬ প্ৰশ্নবাচক সৰ্বনাম :

একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
কি, 'কি কি'	কি কি, 'কি কি'
কায়/কুন, 'কোনে'	কায় কায়, 'কোনে কোনে'
	কুনগিলাং/কুনগিলা, 'কোনে কোনে'

৬.২১.৭ অনিশ্চিত সৰ্বনাম :

একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
ক'হায়, 'ক'ত'	ক'হায় ক'হায়, 'ক'ত ক'ত'
কায়/কাই, 'কোনে'	কুনগিলাং/কুনগিলা, 'কোনবোৰে'

৬.২১.৮ বিশেষণবাচক সৰ্বনাম ^{১৯}:

অ'ত', 'ইমান'

এমান/ইমান, 'ইমান'

ত'ত'/তেমান/তিমান, 'সিমান'

য'ত'/যেমান/যিমান, 'যিমান'

ক'ত'/কেমান/কিমান, 'কিমান'

এংকা/এনুকা, 'এনেকুৱা'

তেংকা/তেনুকা, 'তেনেকুৱা'

১৯. "সৰ্বনামৰ পৰা ওলোৱা পৰিমাণবাচক বা গুণবাচক বিশেষণ বা অনিশ্চিত বিশেষণৰ নাম বিশেষণ সৰ্বনাম।"— মেধি, কালিৰাম : প্ৰাপ্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২৩৮

যেংকা/যেংকা, 'যেনেকুৰা'
 কেংকা/কেংকা, 'কেনেকুৰা'

৬.২১.৯ ক্ৰিয়া-বিশেষণবাচক সৰ্বনাম :

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়া-বিশেষণবাচক সৰ্বনামবোৰ হ'ল—

(ক) কালবাচক সৰ্বনাম :

এথান/এথেন, 'অথনি'
 এলা/এথিয়ান, 'এতিয়া'
 তেথান/তেথেন/তেলা, 'তেতিয়া, তাহানি'
 যেলা/যেথান/যেথেন/যেথিয়ান, 'যেতিয়া'
 কেথান/কেথেন/কেথিয়ান, 'কেতিয়া, কাহানি'

(খ) স্থানবাচক সৰ্বনাম :

এতে, 'ইয়াত'
 য'তে, 'য'ত'
 তাতে, 'তাত'
 অ'হায়, 'এইফালে'
 ক'হায়, 'ক'ত'
 য'হায়, 'য'ত'
 স'হায়, 'সেইফালে'

৬.৩০ সৰ্বনাম শব্দৰ গঠন আৰু ৰূপ :

৬.৩০.১ বিশেষ্যৰ নিচিনাকৈ সৰ্বনামবোৰৰো বহুবচনাত্মক ৰূপ আছে। ব্যক্তিবাচক সৰ্বনামবোৰৰ ক্ষেত্ৰত সাধাৰণতে -ৰা, -লা, -হা, -সকল আদি বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয় ব্যৱহৃত হয়। যেনে—

আমিৰা/আম্‌লা, 'আমি'
 তুহা/তুমিৰা/তোলা/তুইসকল, 'তোমালোক'
 তামিৰা/উমিৰা/ওলা/তাহা/তলা, 'সিহঁত'
 ইমিৰা, 'ইহঁত'

৬.৩০.২ বিশেষ্য শব্দত যি নিয়মত শব্দ-বিভক্তি বা কাৰক-বিভক্তি লগ লাগে, সেই একে নিয়মতে সৰ্বনাম শব্দবোৰৰ পাছতো কাৰক-বিভক্তিসমূহ লগ লাগে। তলত সৰ্বনামবোৰৰ ৰূপৰ তালিকা দিয়া হ'ল—

প্ৰথম পুৰুষৰ সৰ্বনাম 'মুই'

বিভক্তি	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথমা	মুই	আমি/আমিৰাই/আম্‌লাই
দ্বিতীয়া	মোক	আমাক
তৃতীয়া	মুইদি/মোক দিয়া	আমাইদি/আমাক দিয়া
চতুৰ্থী	মোক/মোত	আমাক/আমাত
পঞ্চমী	মোৰ পাৰা/পেৰে	আমাৰ পাৰা/পেৰে
ষষ্ঠী	মোৰ লাগা/মোলা	আমালা/আমাৰ লাগা
সপ্তমী	মোত	আমাত

দ্বিতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনাম 'তুই'

বিভক্তি	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথমা	তুই	তুহা/তুইস'ক'ল
দ্বিতীয়া	তোত	তুহাত/তুইস'ক'ল'ত
তৃতীয়া	তোদি/তোক দিয়া	তুহাক দিয়া/তোৰ দি
চতুৰ্থী	তোক/তোত	তুহাক/তুহাত/তুইস'ক'ল'ত/তুইস'ক'ল'ক
পঞ্চমী	তোৰ পাৰা/পেৰে	তুহাৰপাৰা/পেৰে/তুইস'ক'ল'ৰপাৰা/পেৰে
ষষ্ঠী	তোৰ লাগা/তোলা	তুহাৰ লাগা/তুইস'ক'ল'ৰ লাগা
সপ্তমী	তোত	তুহাত/তুইস'ক'ল'ত

তৃতীয় পুরুষৰ সৰ্বনাম 'উমি'

বিভক্তি	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথমা	উমি	উমিৰাই
দ্বিতীয়া	উমিক	উমিৰাক/উমিৰাত
তৃতীয়া	উমিদি/উমিক দিয়া	উমিৰাইদি/উমিৰাক দিয়া
চতুৰ্থী	উমিক/উমিত	উমিৰাক/উমিৰাত
পঞ্চমী	উমিৰ পাৰা/পেৰে	উমিৰাৰ পাৰা/পেৰে
ষষ্ঠী	উমিৰ লাগা/উমিলা	উমিৰাৰ লাগা
সপ্তমী	উমিত	উমিৰাত

তৃতীয় পুরুষৰ সৰ্বনাম 'তায়'

বিভক্তি	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথমা	তায়/তামি	তামিৰাই
দ্বিতীয়া	তায়ক/তায়ত	তামিৰাক/তামিৰাত
তৃতীয়া	তায়ক দিয়া	তামিৰাক দিয়া
চতুৰ্থী	তায়ক/তায়ত	তামিৰাক/তামিৰাত
পঞ্চমী	তায়ৰ পাৰা/পেৰে	তামিৰাৰ পাৰা/পেৰে
ষষ্ঠী	তায়ৰ লাগা	তামিৰাৰ লাগা
সপ্তমী	তায়ত	তামিৰাত

তৃতীয় পুরুষৰ সৰ্বনাম 'ই'

বিভক্তি	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথমা	ই	ইমিৰাই
দ্বিতীয়া	ইক/ইয়াক/ইত/ইয়াত	ইমিৰাক/ইমিৰাত
তৃতীয়া	ইদি/ইক দিয়া	ইমিৰাদি/ইমিৰাক দিয়া
চতুৰ্থী	ইক/ইয়াক/ইত/ইয়াত	ইমিৰাক/ইমিৰাত
পঞ্চমী	ইৰ পাৰা/পেৰে	ইমিৰাৰ পাৰা/পেৰে
ষষ্ঠী	ইৰ লাগা	ইমিৰাৰ লাগা
সপ্তমী	ইত	ইমিৰাত

তৃতীয় পুরুষৰ সৰ্বনাম 'সি'

বিভক্তি	একবচনৰ ৰূপ	বহুবচনৰ ৰূপ
প্ৰথমা	সি	তাহাই/তলাই
দ্বিতীয়া	তাক/তাত	তাহাক/তলাক
তৃতীয়া	তাক দিয়া/তাক দি	তাহাক দিয়া/তাহাদি
চতুৰ্থী	তাক/তাত	তাহাক/তাহাত/তলাক
পঞ্চমী	তাৰ পাৰা/পেৰে	তাহাৰ পাৰা/পেৰে
ষষ্ঠী	তাৰ লাগা/তলা	তাহাৰ লাগা
সপ্তমী	তাত	তাহাত/তলাত

৬.৪০ বিশেষণ আৰু ইয়াৰ শ্ৰেণী :

৬.৪১ “ যি শব্দে সংজ্ঞাৰ গুণ বা অৱস্থা প্ৰকাশ কৰে, তাৰ নাম বিশেষণ (*adjective*)। ”^{২০} দৰাচলতে বিশেষণে বাক্যত পদ বিশেষক বিশেষ কৰে অৰ্থাৎ কোনো পদৰ গুণ, অৱস্থা আদি প্ৰকাশ কৰে।

গুণগত দিশৰ পৰা বিশেষণক তলত দিয়া ধৰণে শ্ৰেণীবিভাগ কৰিব পাৰি^{২১}—

- (ক) গুণবাচক বা লক্ষণবাচক বিশেষণ
- (খ) আকৃতিবাচক বিশেষণ
- (গ) দিশ বা অৱস্থানবাচক বিশেষণ
- (ঘ) পৰিমাণবাচক বিশেষণ
- (ঙ) উষ্ণতাবাচক বিশেষণ
- (চ) স্বাদ বা ঘ্ৰাণবাচক বিশেষণ আৰু
- (ছ) বৰ্ণ বা উজ্বলতাবাচক বিশেষণ।

৬.৪১.১ গুণ বা লক্ষণবাচক বিশেষণ :

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা গুণ বা লক্ষণবাচক বিশেষণ কেতবোৰ হ'ল—

- আজলা, 'অজলা'
- আজলী, 'আজলী'
- ক'মলা, 'কোমল'
- কাচা, 'কেঁচা'
- চাফা, 'পৰিষ্কাৰ'
- তান, 'কঠিন'
- ব'য়া, 'বেয়া'
- ভাল, 'ভাল' ইত্যাদি।

২০. মেধি, কালিৰাম প্ৰাণ্ডিত্ৰ গ্ৰন্থ, পৃ. ১৯১

২১. ৰাভা হাকচাম, উপেনঃ অসমীয়া আৰু অসমৰ তিব্বত-বৰ্মীয় ভাষা, ২০০০, পৃ. ১৪৮

৬.৪১.২ আকৃতিবাচক বিশেষণ :

খেলতেঙা, 'ক্ষীণ'

চাপ্ৰা, 'চুটি'

চাওৰা, 'ওখ'

চেপ্তা, 'চেপেটা'

চেপ'ন, 'ঠেক'

জুঙা, 'জোঙা'

দাহাৰ, 'ডাঙৰ'

ভোতোৰা, 'ভোটা'

ভুথুৰা, 'ভোটা'

ভ'ম্ব'ৰা/ভ'ম্ব'লা, 'ডাঙৰ'

সুৰু, 'সৰু'

৬.৪১.৩ দিশ বা অৱস্থানবাচক বিশেষণ :

আগ / আক, 'আগ'

উপ'ৰ, 'ওপৰ'

অ'চ'ৰ, 'ওচৰ'

ঘ'ন, 'ঘন'

ত'ল, 'তল'

দ'হা, 'দ'

পাছ, 'পাছ'

মাজ, 'মাজ'

লেব্বা, 'বাঁও ফাল'

দাইন, 'সোঁফাল'

হেদগাগিৰা, 'এতলীয়া'

আকাস, 'ওপৰ'

পাতাল, 'তল'

৬.৪১.৪ কালবাচক বিশেষণ :

পুৰান/পুৰনা, 'পুৰণি'
 নুতুন, 'নতুন'
 ব'ৰেপুৰা, 'চল পুৰা'
 বিহান, 'ৰাতিপুৰা'
 স'ংকাল, 'সোনকালে'
 ওৰায় দিন, 'ওৰে দিন'
 ছ'পোৰাতি, 'ওৰে নিশা'
 বাপকালি লাগা, 'বাপতিকলীয়া'
 বাছুরা কাল, 'চিৰদিন'
 প'ংকৰি, 'তৎক্ষণাৎ'
 বিকাল, 'আবেলি'
 ৰাতিকাল/ৰাতিবেলা, 'ৰাতি বিয়লি'
 দিপিৰা/দিফিৰা/দুপৰ, 'দুপৰীয়া'
 পোহৰ, 'দিন'
 আন্ধাৰ, 'ৰাতি'
 দিন-পোহৰ, 'দিন-দুপৰ'
 প'কা ৰুদ, 'ভৰ দুপৰীয়া'
 কাউৰি পুৰা, 'চলপুৰা'
 ছ'কাল, 'সোনকালে'

৬.৪১.৫ পৰিমাণবাচক বিশেষণ :

খামান/খানেমান, 'অলপমান'
 দামান/বিছি, 'বেছি'
 মেলা, 'বহুত'
 ঢেৰা, 'ঢেৰ'

ভাৰী/গুধিৰ, 'গধুৰ'

পাতলা, 'পাতল'

ভালেমান, 'বহুত'

৬.৪১.৬ উষ্ণতাৰ বাচক বিশেষণ :

থান্দা, 'চৈঁচা'

তাও, 'গৰম'

হিম, 'শীতল'

তিতি, 'অতিপাত ঠাণ্ডা হোৱা'

৬.৪১.৭ স্বাদ বা ঘ্ৰাণবাচক বিশেষণ :

কাহা, 'কেঁহা'

জালা, 'জলা'

তিতা, 'তিতা'

নুনচখা, 'লুণীয়া'

পানীয়া, 'পনীয়া'

মিথা, 'মিঠা'

সেৰুপা, 'সেৰেকা'

৬.৪১.৮ বৰ্ণ বা উজ্বলতাৰ বাচক বিশেষণ :

আন্ধাৰ, 'এন্ধাৰ'

ক'লা/কলা, 'ক'লা'

ক'লপতুৱা, 'কলপতীয়া'

কাইমা, 'সেউজীয়া'

তিয়া পাখীয়া, 'তিয়া বৰণীয়া'

পাখৰা, 'পখৰা'
 ব'গা, 'বগা'
 ৰাঙা, 'ৰঙা'
 লাহাৰং, 'লা ৰঙৰ'
 হালদিয়া, 'হালধীয়া'

৬.৫০ বিশেষণৰ গঠন :

ৰাভামিজত কেতবোৰ প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি বিশেষণ গঠন কৰা হয়। এইবোৰ বেছিভাগ অবিভাজ্য ৰূপৰ। যেনে—

-আ : অ'লাগা, 'অলায়ক'
 আশ্বেঙা, 'খঙাল, জেদী'
 কাওৰা, 'ভণ্ড, বদমাচ'
 কুনছাতানা, 'কুৎচিৎ লোক'
 খ'ৰেঙা, 'অস্থিৰ, খৰধৰ স্বভাৱৰ'
 খেলতেঙা, 'ক্ষীণ লোক'
 গ'ংগোলেঙা, 'হটঙা, ওখ-পাখ'
 গ'জ'ৰা, 'গোমোঠা প্ৰকৃতিৰ'
 গাৰিয়া, 'এলেহুৱা'
 ঘাণুৱা, 'ঘাণ্ড, ঘোচখোৰ'
 ঘাছুৰা, 'অকাঁজী পুৰুষ'
 চাপাৰা, 'চুটি, চাপৰ'
 ছ'ক'ৰা, 'নৰ্তক, 'সৰু ল'ৰা'
 তালিয়া, 'সুবিধাবাদী লোক'
 -ঈ : আকাৰী, 'আঁকাৰী'
 আজলী, 'আজলী'
 ঘাছুৰী, 'কাম-কাজ নজনা তিৰোতা'

খাইতী, 'খাওঁ খাওঁ কৰি থকা তিৰোতা'

জ'ংঘলী, 'অৰণ্যবাসী'

জাৰী, 'পাগলী'

ম'দাহী, 'মদপী'

-বাইনী : বাবুবাইনী, 'ভদ্র মহিলা'

মাষ্টৰাইনী, 'শিক্ষয়িত্ৰী'

-ইয়া : অ'ব'ব'বিয়া, 'অক'ৰা'

আদ'বিয়া, 'মৰমৰ'

আধুকুবিয়া, 'নিসন্তান দম্পতি'

জ'হ'বিয়া, 'জাৰজ'

পানিয়া, 'পনীয়া'

হাল্দিয়া, 'হালধীয়া'

পাহাৰিয়া, 'পাহাৰত থকা লোক'

মাগুৰ মাছিয়া, 'মাগুৰ বৰণীয়া'

ধুপুবিয়া, 'নিজকে জাহিৰ কৰি ফুৰা লোক'

নাৰ্পানিয়া, 'দুৰ্বল'

হাবাতিয়া, 'অতি আদৰৰ'

-উৰা : ক'লপ'তুৰা, 'কলপতীয়া'

লাথুৰা, 'দুষ্ট'

ঘাণুৰা, 'ঘেগ থকা লোক'

বাবৰুৰা, 'বনজ'

ব'তুৰা, 'কামত ওদা'

-এয়া : ক'তেয়া, 'গাঁঠলু'

গ'থেয়া, 'গাঁঠলু'

ব'লেয়া, 'জধলা'

ধ'কেয়া, 'মূৰটো ডাঙৰ'

ম'ত্ক'নেয়া, 'কণ নথকা'

-ংতা তু. অস. ওঁতা : খাংতা, 'খাওঁ খাওঁ কৰি থকা লোক'

~~ল'ংতা, 'লোৰাজন'~~

যাংতা, 'যোৰাজন'

ল'ংতা, 'লোৰাজন'

ধ'ৰ'ংতা, 'ধৰোঁতা'

-স্তা : ম'ৰ'স্তা, 'মৃতজন'

জীয়স্তা, 'জী থকা জন'

জান'স্তা, 'যি জনে জানে'

-লাগা : আঠা লাগা, 'বিচ্ছিন্ন নোহোৱাকৈ থকা'

গাও লাগা, 'শকত'

দায় লাগা, 'দোষ হোৱা'

আনহাতে বাভামিজত কেতিয়াবা কেতিয়াবা দুই বা ততোধিক শব্দৰ সংযোগ কৰিও বিশেষণ গঠন কৰা হয়। যেনে—

কাউৰি পুৱা, 'ঢল পুৱা'

গাও লাগা, 'শকত'

দিন পোহ'ৰ, 'ভৰ দুপৰীয়া'

প'কা ৰুদ, 'ভৰ দুপৰীয়া'

ব'ৰে পুৱা, 'ঢল পুৱা'

বাছকালি, 'ৰাতিপুৱা'

বাপকালি লাগা, 'বাপতি সাহেন'

ৰাতি বেলা, 'মাজনিশা'

৬.৬০ বিশেষণীয়-বিশেষণৰ গঠনঃ

বাভামিজত কিছুমান ধ্বন্যাত্মক শব্দৰ সংযোগত বিশেষণীয়-বিশেষণৰ গঠন হোৱা দেখা যায়। যেনে—

কালো কেত কেত, 'অতিপাত ক'লা'

কেলেং পেচেং, 'ছলস্থল'

ঝিলিলিং ঝিপ্পলিং, 'অপৰিপাটি'
 পিলিঙ'ত-পালাঙ'ত, 'পুলুং পালাং'
 ফ'ছে চেক, 'বস হীন'
 তেলা, 'তেতিয়া'
 নিতে, 'নিতৌ'
 ফাৰ ফাৰ ফুৰ ফুৰ, 'উদ্যোমী'
 ফালতা-ফালতি, 'খণ্ড-বিখণ্ড'
 ফিল ফিলা, 'স্বচ্ছ আৰু পাতল'
 ফেচেক চেক, 'শেতা বৰনীয়া'
 ব'গা ফ'ক ফ'ক, 'অতিপাত বগা'
 ভুচুং ভাচাচাং, 'বাৰে ভচছ'
 ৰাঙা তক তক, 'অতিপাত ৰঙা'
 হালদিয়া চ'ক চ'ক, 'ডাঠ হালধীয়া'

৬.৭০ ক্ৰিয়া-বিশেষণ আৰু ইয়াৰ শ্ৰেণী :

“যিবোৰ পদে সদৰ্থক বা নঞৰ্থক কাৰ্য কৰাৰ, হোৱাৰ বা ঘটনাৰ ধৰণ, অৱস্থা বা
 প্ৰকৃতি বুজায়, সেইবোৰ পদক ক্ৰিয়া-বিশেষণ পদ বোলে।”^{২২} ক্ৰিয়া-বিশেষণক তলত দিয়া ধৰণে
 চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰিঃ—

- (ক) কালবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ
- (খ) স্থানবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ
- (গ) লক্ষণবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ আৰু
- (ঘ) বিবিধ বিষয়ক ক্ৰিয়া-বিশেষণ

৬.৭০.১ কালবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ :

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা কেতবোৰ কালবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ হ'ল—
 আগে, 'আগে'
 আন্ধাৰে-পোহৰে, 'ঢল পুৱাতে'

২২. গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ : প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, ২০০০, পৃ. ২৬৪

২৩. মেধি, কালিৰাম : প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২৪২

আৰ বেলি, 'যোৱা বছৰে'
 এথেনে/এথানে/এথিয়ানে/এলায়, 'এতিয়াই'
 ওৱায় দিনে, 'ওৰে দিনে'
 ওলা, 'তেতিয়া'
 ক'খন, 'কেতিয়া'
 কুনবেলা, 'কেতিয়া'
 কেথেন/কেথান/কেথিয়ান, 'কেতিয়া'
 ছ'ংকালে, 'সোনকালে'
 য়েলা, 'যেতিয়া'
 ত'খন, 'তেতিয়া'
 তেথেন/তেথানে/তেথিয়ানে/তেলায়, 'তেতিয়াই'
 পাছে, 'পাছে'
 বাপকালি লাগা, 'বাপতিকলীয়া'
 ব'ৰেপুৱাতে, 'চলপুৱাতে'

৬.৭০.২ স্থানবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ :

আওৱাই-বাওৱাই, 'ইফালে-সিফালে'
 এতে, 'ইয়াতে'
 ওহায়, 'এইফালে'
 ক'হায়, 'কোনফালে'
 ছাৰাংকাত্ৰি/ছাৰাকতি, 'চৌদিশে'
 য'হায়/যুনফালে, 'যিফালে'
 দাইনকাত্ৰি, 'সোঁফালে'
 ফাৰাকত, 'আঁতৰত'
 বায়কাত্ৰি, 'বাওফালে'
 সাৰাং সহায়, 'চৌদিশে'
 সাং সিচৰ, 'সিঁচৰিত হৈ থকা'
 সোহায়, 'সেইফালে'
 ধাপা/ধাপাপা কৰি, 'বহলকৈ'

ধোনোলা কৰি, 'লোধোমাকৈ'
প'ৎ ক'ৰি/প'তাপ'ৎ ক'ৰি, 'ততালিকে, তৎক্ষণতে'

৬.৭০.৩ লক্ষণবাচক ক্ৰিয়া-বিশেষণ :

আত'ক পিত'ক কৰি, 'যোৰা-টাপলি মাৰি'
আত্কেয়া/আতেয়া, 'পৰি নোযোৰাকৈ ধৰি ৰাখ'
আদি বিদি কৰি, 'অসুবিধা দি'
আলতুৱা-বিলতুৱা কৰি, 'অতি সহজে'
আলা- ছাতা কৰি, 'কোনোমতে'
আলাই-খলাই কৰি, 'আলৈ-আথানি কৰি'
আলাই-বিলাই কৰি, 'বিলাই-বিপত্তি হৈ'
আলামালা কৰি, 'এৰা-ধৰাকৈ'
আস্তে কৰি, 'লাহেকৈ'
উৰাং ফৰাং কৰি, 'উৰণীয়া হৈ'
এস্থাই-গেস্থাই, 'ফোপাই-জোপাই'
ওখাং-মুখাং কৰি, 'ওখোৰা-মোখোৰা কৰি, নিমজ নোহোৰাকৈ'
কাঞ্চা চুকুদি/ কাচা চুকুদি, 'উজাগৰে'
খ'ক'ৰ-ম'ক'ৰ ক'ৰি, 'খক্ মক্কে'
গ'ঙ'ৰা মাৰি/গ'জ'ৰা মাৰি, 'গোমোঠা মুখীয়াকৈ'
গ'জ'জ'ং ক'ৰি, 'ছায়া মূৰ্তিৰ দৰে'
চিৎ ভ'লোঙা মাৰি, 'ফষ্টি মাৰি (শুই)'
চিত্ৰাং পাত্ৰাং কৰি, 'চিৎ খাই (পৰ)'
জাতি কুৰি/জাতু কুৰি, 'সঁচাকৈ'
জুতি-পুতি কৰি, 'জুতি লগাকৈ'
জুল জুল কৰি (চা)/জুল লুক কৰি (চা), 'ৰ লাগি (চা)'
জুলুক জালাক কৰি, 'চুক চামাক কৰি'
জুলতুক-জালতাক কৰি, 'জধলাকৈ'

জেও জেও কবি, 'একেলগে বহুত খুপ খাই থকা'
 ঝ'লেয়া কবি, 'জধলাকৈ'
 য়েংকায়, 'য়েনেকৈ'
 তেংকায়, 'তেনেকৈ'
 ঝাল্‌মা কবি, 'তেলেতীয়া হৈ'
 ঝিলিলিং ঝালালাং/ঝিলিলিং ঝিপিলিং কবি, 'অপৰিপাটিকৈ'
 ঝেলেম লেম/লেম লেম /এলেম ঝেলেম কবি, 'অতি দীঘলকৈ'
 ঝেলেলেও কবি, 'দুৰ্বলকৈ'
 দো দো কবি, 'গভীৰকৈ (টোপনি যা)
 দ'লেলেং কবি, 'আলাসতে'
 ধ'ক্ ধ'ক্ ক'বি, 'বগাকৈ'
 পিলিঙত পালাঙত ক'বি, 'পুলুং পালাং কবি'
 ফ'ছেছেক ক'বি, 'বসহীন, সোৱাদহীন,শেতা বৰণীয়াকৈ'
 ব'গা ফ'ক্ ফ'ক্ ক'বি, 'ঢক ঢককৈ বগা'
 লাহ ক'বি, 'লাহেকৈ'
 ছলুং মুলুং ক'বি, 'আহল-বহলকৈ'

৬.৭০.৪ বিবিধ বিষয়ক ক্ৰিয়া-বিশেষণ :

ক'মায়, 'কমকৈ'
 ঘ'নে ঘ'নে, 'বাৰে বাৰে'
 ত'ংখানতে, 'ততালিকৈ'
 তামাম, 'বহুত'
 দামায়, 'বেছিকৈ'
 দেৰি কবি, 'দেৰিকৈ'
 বেছি কবি, 'বেছিকৈ'
 বেজায়, 'বেছিকৈ'

৬.৮০ ক্ৰিয়া-বিশেষণৰ গঠন :

ৰাভামিজত সাধাৰণতে কেতবোৰ প্ৰত্যয় বা পৰসৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰি ক্ৰিয়া-বিশেষণ গঠন কৰা হয়। যেনে—

-আই : আওৰাই-বাওৰাই, ইফালে-ইসফালে’

এছাই- গেছাই, ‘ফোপাই-জোপাই’

ঘ’লত’ঙাই, ‘চকু যোপাকৈ (চোৰা)’

তেতাই-ব’ক’ৰাই, ‘চিঞৰি-বাখৰি’

দামাই, ‘বহুত’

বেজাই, ‘বেছি’

ছলাই-ছচাই, ‘অনাহকতে’

-আয় : এংকায়, ‘এনেকৈ’

দামায়, ‘বেছিকৈ’

বেজায়, ‘বেছিকৈ’

সাৰাং স’হায়, ‘চৌদিশে’

সেংকায়, ‘তেনেকৈ’

-এ : ঘ’নে ঘ’নে, ‘বাৰে বাৰে’

নিতে, ‘নিতৌ’

দেৰিকৈ, ‘দেৰিকৈ’

বেছিকৈ, ‘বেছিকৈ’

-এয়া : আত্কেয়া, ‘পৰি নোযোৱাকৈ ধৰি ৰাখি’

আতেয়া, ‘টানকৈ বান্ধ’

কেলকেয়া, ‘বাকলি গুচাই, পিন্ধা কাপোৰ, কোঁচাই লৈ’

-ক'বি/ক'বিয়া (পৰসৰ্গ) : আলতুৱা-বিলতুৱা ক'বি/ক'বিয়া, 'অতি সহজে'

এংকা ক'বি/ক'বিয়া, 'এনেকৈ'

খ'ক'ৰ-ম'ক'ৰ ক'বি/ক'বিয়া, 'খক মককৈ'

জাতি ক'বি/জাতু ক'বি, 'সঁচাকৈ'

জুলুক-জালাক ক'বি/ক'বিয়া, 'চুচুক-চামাককৈ'

ঝিলিলিং-ঝিপিলিং ক'বি/ক'বিয়া, 'অপৰিপাটিকৈ'

তেংকা ক'বি/ক'বিয়া, 'তেনেকৈ'

দ'লেলেং ক'বি/ক'বিয়া, 'আলাসতে'

প'ৎ ক'বি/ক'বিয়া, 'তৎক্ষণাত'

-কাতি (পৰসৰ্গ) : ছাৰাং কাতি, 'ছৌদিশে'

দাইন কাতি, 'সোঁফালে'

বায় কাতি, 'বাওঁফালে'

উপ'ৰ কাতি, 'ওপৰলৈ'

-খন : য'খন, 'যেতিয়া'

ত'খন, 'তেতিয়া'

ক'খন, 'কেতিয়া'

-মাৰি : গ'জ'ৰা মাৰি, 'গোমোঠা মুখীয়াকৈ, খঙেৰে'

চিৎ ভ'ল'ঙা মাৰি, 'ফষ্টি মাৰি (শুই)'

-ত : কাখ'ত, 'কাষত, ওচৰত'

দূৰ'ত, 'দূৰত, দূৰৈ'

ফাৰাক'ত, 'আঁতৰত'

৬.৯০ ক্ৰিয়া :

“যিবোৰ শব্দৰ পুৰুষ, কাল আৰু ভাৱ অনুযায়ী পৰিৱৰ্তন ঘটে, সেইবোৰ ক্ৰিয়া শব্দ।”^{২৪} ক্ৰিয়াক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি—সকৰ্মক ক্ৰিয়া আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়া। বাভামিজতো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। বাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়াৰ উদাহৰণ তলত দিয়া হ’ল।

৬.৯১ সকৰ্মক ক্ৰিয়া :

(ক) মৌলিক :

আলা, ‘ওলোমাই থ’

এৰ, ‘এৰ্’

কাম্ৰা, ‘কামোৰ’

কাৰ, ‘কাপোৰ ব’

কুৰা, ‘বোটল’

খা, ‘খা’

খাজ, ‘গুজি থ’

গাজ, ‘চুঙা আদিত কোনো বস্তু ভৰাই থ’

চা, ‘চা’

চাল, ‘চালনিত সৰকোৱা’

চিক, ‘চেক’

জুখ, ‘জোখ’

ঝুখা, ‘খাৰনি নিগৰা’

জুৰ, ‘কোনো কাৰ্যৰ পাতনি মেল’

তুল, ‘তোল’

দাক, ‘মাত’

দি, ‘দে’

ধৰ, 'ধৰ'

ধাল, 'ঢালি দে'

নিকা, 'নিৰা'

(খ) প্ৰত্যয়ান্ত :

(অ) পাচনি ক্ৰিয়া : ৰাভামিজত সাধাৰণতে -ওৱা আৰু -উৱা প্ৰত্যয়ৰ সংযোগ কৰি পাঁচনি ক্ৰিয়াৰ গঠন কৰা হয়। যেনে—

-ওৱা : ক'ৰাওৱা, 'আনৰ দ্বাৰা কৰোৱা'

কাম'ৰাওৱা, 'আনৰ দ্বাৰা কামোৰ দিয়া'

দাকোৱা, 'আনৰ দ্বাৰা মতোৱা' তু. দাক্, 'মাত্'

বাগ'ৰোৱা, 'আনৰ দ্বাৰা বগৰোৱা'

লাগোৱা, 'আনৰ দ্বাৰা লগোৱা'

হাকোৱা, 'আনৰ দ্বাৰা খেদোৱা' তু. হাকা, 'খেদা'

-উৱা : গাউধুৱা, 'গা ধুৱাই দিয়া'

গীদুৱা, 'আনৰ দ্বাৰা গীত গোৱা' তু. গীদা, 'গীত গা'

থুকুৱা, 'শুৱাই থোৱা' তু. থাক্, 'শো'

দাউৰুৱা, 'আনৰ দ্বাৰা খেদি দিয়া'

দুখুৱা, 'দেখুৱা'

দুৰুৱা, 'ভয় খুওৱা' তু. দৰ, 'ভয়'

বুলুৱা, 'খোজ কঢ়োৱা'

(আ) নামধাতু : ৰাভামিজত সাধাৰণতে -আ প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত নামধাতুৰ গঠন কৰা হয়।

যেনে—

কোদলা, 'কোৰ মাৰ্'

ঘাৰা, 'ঘাপ্ মাৰ' তু. ঘাও, 'ঘাপ'

জিয়া, 'জীয়াই তুল'

দ'ৰা, 'ভয় খা' তু. দৰ, 'ভয়'
 দাকা, 'মাত' তু. দাক, 'মাত'
 পাদা, 'বহির্দ্বাৰেদি বায়ু ত্যাগ কৰ্'
 মুতা, 'মূত্র ত্যাগ কৰ্' তু. সং. মূত্র
 হাকা, 'খেদ'
 হাগা, 'মল ত্যাগ কৰ্'
 হাথা, 'হাতেৰে খেপিয়াই চা' তু. সং. হস্ত, 'হাত'

(ই) সংযুক্ত ক্ৰিয়া :

অসামাপিকা ৰূপ + ধাতু :

আলাই থ, 'ওলোমাই থ'
 উহাই নি, 'কঢ়িয়াই নি'
 গাও ধু > গাউধ, 'গা ধো'
 দাউৰাই দি, 'খেদি দি'
 দুখাই দি, 'দেখুৱা'
 থুকাই থ, 'শুৱাই থ'
 পিচি দি, 'গুৰি কৰ'
 বুলাই দি, 'বিতৰণ কৰ'
 ভ'হ'ৰাই দি, 'ভাঙি দি'
 হাকাই দি, 'খেদি দে'

কৃদন্ত + ধাতু :

কুৰ্বা লাগ, 'কৰিবলৈ ধৰ'
 মুৰ্বা ধৰ, 'মৰিবলৈ ধৰ'
 যাবা ধৰ, 'যাবলৈ ধৰ'
 হাঁহিবা চা, 'হাঁহিবলৈ বিচাৰ'

বিশেষণ + ধাতু :

চাপ'ৰ হ', 'কুজা হ'
 চেপ'ন ক'ৰ, 'ঠেক কৰ'
 ধাপা ক'ৰ, 'বহল কৰ'
 লাম্বা হ', 'দীঘল হ' ইত্যাদি।

বিশেষ্য + ধাতু :

কাফুৰ কাৰ, 'তাঁত বাতি কাৰ'
 গাং মাৰ, 'গাঁওত ঘূৰি ফুৰ'
 গাৰি খা, 'ঝুম খেতি কৰ'
 গুপ্তি খা, 'আলহীৰ ঘৰলৈ যা'
 ঘ'ৰ ল', 'ফুল শয্যা যাপন কৰ'
 ছাৰা তুল, 'সন্তান লালন-পালন কৰ'
 ছাৰা মুকা, 'সন্তান জন্ম দে'
 তিৰি ছাৰ, 'স্ত্ৰী ত্যাগ কৰ'
 ধেন দি, 'জন্ম দে'
 মেমাং বাৰ, 'প্ৰেতান্নালৈ তৰ্পন কৰ'

৬.৯২ অকৰ্মক ক্ৰিয়া :

আছ, 'আছ'
 কান্দ, 'কান্দ, জীৰ-জন্তুৰে মাত দি'
 ঘ'জ্জা, 'শুই থাকোতে নাকেৰে শব্দ কৰা'
 গীদা, 'গীত গা'
 চ', 'ব'ল'
 য', 'ব'ল'

যা, 'যা'
 থাক্, 'শো'
 দাউৰ্, 'দৌৰ'
 দানা, 'পখিয়ে ডালত পৰি জিবোৱা'
 দুব্, 'বুৰ মাৰ'
 পাদ্, 'বহিৰ্ভাৰেদি বায়ু ত্যাগ কৰ্'
 ব', 'বহ'
 ব'ল্, 'ক'
 বুল্, 'খোজ কাঢ়'
 বেৰা, 'ঘূৰি ফুৰ'
 ভিজ্, 'তিত্'
 ভুঞ্জুৰি, 'ঘূৰি ফুৰ'
 ম'ৰ্, 'মৰ'
 মুত্, 'মুত্ৰ ত্যাগ কৰ'
 ৰ', 'ৰৈ যা'
 সিৰ্পা, 'পাতলকৈ বৰষুণ পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰ'
 হাহ্, 'হাঁহ'
 হাগ্, 'মল ত্যাগ কৰ'
 হাত্, 'খোজ কাঢ়'

৬.১০০ ধাতুঃ

ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা ধাতুবোৰক তলত দিয়া ধৰণে শ্ৰেণী বিভাগ কৰিব

পাৰি—

(ক) সংস্কৃতমূলীয় ধাতু

(খ) ৰাভামূলীয় ধাতু

(গ) অন্যান্য আৰ্য-ভিন্ন ভাষাৰ ধাতু

(ঘ) স্বকীয় ধাতু

(ঙ) মিশ্ৰিত ধাতু

৬.১০০.১ সংস্কৃতমূলীয় ধাতুঃ

ৰাভামিজত বহুতো সংস্কৃতমূলীয় ধাতু পোৱা যায়। এই ধাতুবোৰ অসমীয়া, বাংলা আদি সংস্কৃতমূলীয় ভাষাবোৰৰ জৰিয়তে ৰাভামিজে লাভ কৰিছে। তেনেকুৱা ধৰণৰ ধাতু কেতবোৰ হ'ল—

৬.১০০.১.১ মৌলিক ধাতু ২২ঃ

আচ, 'ৰেখা টান, ছবি আঁক্' (ম.ভা.আ. অঞ্চ')

আছ, 'থাক্' (প্ৰা.ভা.আ. *অচ্ছতি; ম.ভা.আ. অচ্ছই)

কপ, 'কঁপ, (প্ৰা. ভা.আ. কম্প)

কান, 'কান্দ' (প্ৰা.ভা.আ. ক্ৰন্দ)

কিন, (প্ৰা.ভা.আ. ক্ৰিণাতি)

কুত্, 'সৰু সৰুকৈ কাট্' (প্ৰা.ভা.আ. কুট্)

খপ্, 'ৰাতি বঞ্চ' (প্ৰা.ভা.আ. ক্ষপ্যতে)

খান, 'খান্দ, গাঁত কৰ' (প্ৰা.ভা.আ. খন্যতে)

খুত্, 'খোঁট, ঠোটেৰে আঘাত কৰ্' ম.ভা.আ. খুট্)

গাথ্, 'গোঁথ' (প্ৰা.ভা.আ. গ্রহ্)

গিল, 'নোচোবোৱাকৈ খা' (প্ৰা.ভা.আ. গ্)

গুচ্, 'আঁতৰ হ' (প্ৰা.ভা.আ. *গ্লুঞ্চ)

গুম্, 'গম্, চিন্তা কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. গম্যতে)

গুল, 'গল্, জুলিয়া হ' (প্ৰা.ভা.আ. গল্)

ঘুত্, 'ঘোঁট, মথ' (ম.ভা.আ. ঘোড়্ৰই)

চা, 'দৃষ্টি পেলা' (প্ৰা.ভা.আ. চায়্)

চাক্, 'সোৱাদ ল' (প্ৰা.ভা.আ. চক্খই)
 চাচ্, 'চাঁচ, বাইচেৰে সমান কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. ত্ৰক্ষ্)
 চাৰ্, 'এৰি দে, মুক্ত কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. ছৰ্)
 ধাক্, 'ঢাক, আচ্ছাদন কৰ্' (ম.ভা.আ. ঢক্খই)
 থাক্, 'থাক, অৱস্থান কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. থক্খই)
 দি, 'দান কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ দীয়তে)
 ধু, 'ধো' (প্ৰা.ভা.আ. ধৌত)
 নি, 'লৈ যা' (প্ৰা.ভা.আ. নীয়তে)
 পিৰ্, 'পেৰ্, বস বাহিৰ কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. পীড্যতে)
 ফিৰ্, 'ওলট্' (ম.ভা.আ. ফিৰই)
 ব', 'ভাঁতত কাপোৰ তৈয়াৰ কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. ৰয়তি)
 ব'ক্, 'বক্, বলক' (প্ৰা.ভা.আ. বক্)
 ব'ল্, 'বতাহ ব' (প্ৰা.ভা.আ. ৰল্)
 বাচ্, 'জীয়াই থাক্' প্ৰা.ভা.আ. ৰঞ্চ)
 মাৰ্, 'মাৰ্' প্ৰা.ভা.আ. মৰ্দতি)
 ব্, 'ব্, গতি বন্ধ কৰ' (ম.ভা.আ. ৰহই)
 সি, 'চিলাই কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. সীৰ্যতি)
 সুং, 'গোন্ধ ল' (প্ৰা.ভা.আ. শিঙ্ঘ)

৬.১০০.১.২ পূৰ্বসৰ্গযুক্ত ধাতু ৩ঃ

অ'ল'ম্, 'ওলম্' (প্ৰা.ভা.আ. অৱ-লম্ব)
 আউত্, 'থপ্ থপীয়াকৈ ৰান্ধ' (প্ৰা.ভা.আ. আ-বৃৎ, 'ধাতু গলাই পৰিষ্কাৰ কৰ্')
 আউজ্, 'পিঠিত ভৰ দি বহ' (প্ৰা.ভা.আ. আ-বুজ্)
 আগুৰ্, 'আগচ, ৰক্ষা কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. আ-গুড)

আছৰ্, 'কিবা এটা জোৰেৰে দলিয়া' (প্ৰা.ভা.আ. আ-ছৰ্)
 উৰ্, 'উৰা মাৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. উৎ-ডী)
 উপ'জ্, 'ওপজ্, জন্ম হ' (প্ৰা.ভা.আ. উৎ-পদ্যতে)
 উম'ল্ 'ওমল' (প্ৰা.ভা.আ. উন-স্ৰদ)
 উল'ত্ (ম.ভা.আ. উল্লটই)
 নুমা, 'নিৰ্বাপিত হ' (প্ৰা.ভা.আ. নি-ব্ৰি, ম.ভা.আ. নুমই)
 প'ম্, 'গল্, শুকা' (প্ৰা.ভা.আ. প্ৰ-নৈ)
 পাহ'ৰ্, 'বিস্মৰণ কৰ্' (প্ৰা.ভা.আ. প্ৰ-স্মৰ্)
 সোচ'ৰ্, 'সংক্ৰমিত হ' (প্ৰা.ভা.আ. সম্-চৰ্)

৬.১০০.১.৩ পৰসৰ্গযুক্ত ধাতু ২৭ :

-ক : আত'ক, 'আটক, বন্দী কৰ'

গ'ৰ'ক্, 'গচক্'

ছিতিক্, 'উফৰি পৰ'

ত'ল'ক্, 'ভাবি চা'

থ'ম্'ক্, 'থমক্, ব্'

সুৰ'ক্, 'মনে মনে যা'

সেম'ক্, 'জেক্'

সুল'ক্, 'সোলক'

-চ : বেচ্, 'বিক্'

থেকেচ্, 'থেকেচ্'

খামুচ্, 'খামোচ্'

-ত : ঘুক্'ত্, 'ঘোকট্, মাৰিৰে ভিতৰৰ বস্ত্ৰ লৰা'

চিক্‌ত্‌, 'নখেৰে চেপ'

-ল : ওন্দোলা, 'আকাশ আন্ধাৰ কৰ্'

ত'হ'ল, 'এনেয়ে ঘূৰি ফুৰ্'

তাকাল, 'টকাল, সোৱাদ লৈ ওঁঠেৰে শব্দ কৰ্'

-ৰ : আজোৰ্, 'বেগতে বলেৰে টান'

খুচৰ্, 'খোচৰ, মাৰিৰে ওকট্'

গুজৰ্, 'গোজৰ্'

চাপ'ৰ্, 'চাপৰ্'

চুচ'ৰ্, 'চোঁচৰ, পিছলি যা'

বাগ'ৰ্, 'বাগৰ্'

৬.১০০.২ বাভামূলীয় ধাতু ২৮ঃ

আওৱা, 'কেঁকা'

আলায়, 'ওলমাই ৰাখ্'

কাৰাং, 'ঘূৰি ফুৰ্' তু. বা. ত্ৰাং

কাহ্লায়, 'কাওবাও কৰ্'

কেল্কা, 'ছেলা, কোঁচা'

খাজা, 'দুটুকুৰা কৰ্'

খিজ্‌লায়, 'ধেমালি কৰ্'

ঘ'ন্দ্ৰায়, 'ঘটালি দি'

চান্‌ছ্‌লায়, 'চাঁচ'

চেন্‌ছ্‌লায়, 'চিঞৰ্'

ছেত্ৰা, 'লেটিয়া'
 বালা, 'অপৰিষ্কাৰ কুৱা আদি পৰিষ্কাৰ কৰ্'
 তাকা, 'লক্ষ্য কৰ্'
 তেতা, 'চিঞৰ্'
 দিং দিং, 'থিয় হ (শিশু মাত)'
 বাতা, 'বন্ধ কৰ্'
 বেলটা, 'ভিতৰৰ বস্তু বাহিৰলৈ উলিয়াই দে'
 মুকা /ফুকা, 'সন্তান জন্ম দে'
 হাংদ্রা/হাকুৰ্, 'আহ্বান কৰ্, আৰাধনা কৰ্'
 হাল্লাই, 'কিবা পাবলৈ ব্যগ্ৰ হ'

৬.১০০.৩ অন্যান্য আৰ্য-ভিন্ন ভাষাৰ ধাতু :

পাতি ৰাভাকে ধৰি অসমীয়া ভাষাক প্ৰধান ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰা ফৈদ সমূহে সততে অন্যান্য জনজাতিসকলৰ লগত যোগাযোগ কৰি চলিব লগীয়া হয়। ফলস্বৰূপে তেওলোকৰ কথিত ভাষাত সেইবোৰ ভাষাৰ পৰা অহা বিভিন্ন শব্দৰ লগতে ধাতু কেতবোৰৰো প্ৰয়োগ আছে। তাৰে কিছুমান ধাতু ৰাভামিজলৈ পোনপটীয়াভাবে অহা আৰু আন কিছুমান ধাতু অসমীয়া ভাষাৰ মাধ্যমেৰে অহা। তেনে ধৰণৰ কেতবোৰ ধাতু তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

৬.১০০.৩.১ বৰো ভাষাৰ পৰা অহা ধাতু^{২৯} :

(ক) মৌলিক ধাতু :

আগ'চ, 'বাধা দি'

গ'ৰা, 'বাঁহৰ কামী বা মৰাপাটৰ গছ আদি বোকা আৰু পানীৰ তলত থৈ

ব্যৱহাৰৰ উপযোগী কৰ্'

চেকুৰ, 'পূৰ্ণ বেগেৰে লৰ'
 চেলেক, 'জিভাৰে আশ্বাদন কৰ'
 খুকুৰাই চা, 'জুমি চা'
 চেপ, 'হেঁচা মাৰ, টেপা মাৰ'
 জিৰা, 'ভাগৰ পলুৱা'
 ৰেপ, 'চোকা অস্ত্ৰৰ মুখেৰে হেঁচি ঘাঁহ'
 ব'খ'লিয়া, 'বাকলি গুচা'

(খ)সংযুক্ত ধাতু :

খাম্ বান্ধ, 'গোট মাৰ, লদা বান্ধ'
 গ'বা মাৰ, 'সাৰট, আকোৱালি ধৰ'

৬.১০০.৩.২ অষ্টিক ভাষা গোষ্ঠীৰ পৰা অহা ধাতু ৩৩:

(ক) মুখ্য ধাতু:

আত, 'যথেষ্ট হ'
 উকিয়া, 'চিঞৰ'
 উবুৰিয়া, 'ওপৰ ভাগ তল কৰ'
 কামোৰ, 'পোকৰ দৰে আঘাত কৰ'
 খামুচ, 'খমোচ'
 বাক, 'ঢাল'
 বিলা, 'বিতৰণ কৰ'
 বুতুল, 'বুতলি ল'
 মেৰা, 'মেৰিয়া, নুৰিয়া'
 সালা, 'সালা, বদলি কৰ'
 সেহা, 'সেহা'

(খ) সংযুক্ত ধাতুঃ

আ ক'ৰ, 'বহলকৈ মুখ মেল'

খামুচ মাৰ, 'খামুচি ধৰ'

লেপেত কাৰ, 'তপিনা পেলাই বহ'

৬.১০০.৪ স্বকীয় ধাতুঃ

ৰাভামিজত এনে কিছুমান ধাতু আছে, যিবোৰৰ মূল কোনো ভাৰতীয় আৰ্যভাষা, আৰ্য-ভিন্ন ভাষা অথবা অইন কোনো বিদেশী ভাষাত পোৱা নাযায়। এনেকুৱা ধাতুবোৰক স্বকীয় ধাতু বুলি নামকৰণ কৰিব পাৰি। তেনেকুৱা ধাতু কেতৰোৰ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল।

(ক) মৌলিক ধাতু :

অ'না, 'শুন্'

কুৰা, 'বোটল'

কেল্কা, 'ছাল বখলিয়া'

ঘ'ত, 'ঘাঁহি ঘাঁহি' তু. 'ঘতিতে ঘতিতে'

যুক্ছা, 'লুকা

চিচিৰ, 'চুচুৰি যা'

বালা, 'পুৰণি কুৰা বা খাল চাফা কৰ'

ঝিক্, 'তিত'

ঝুক্, 'খাৰ আদি চেকা, নিগৰা'

থাক, 'শো'

থেথ্ৰা, 'লেটিয়া'

ধাকুৰ, 'মাটিত আঁচোৰ'

নেকা, 'বাকলি গুচা'

পাকা, 'ব, গোঁঠ'

ব'খ্ৰা, 'ভাগ ভাগ কৰ'

ভুত্কা, 'গজালি মেল্'
 ম'ন্ খা, 'প্ৰেমত পৰ্'
 সাতা, 'সজা'
 সিতিৰা, 'চুচুৰি যা'
 হ'ম্কা দি, 'ঢোকা দি'

(খ) সংযুক্ত ধাতু :

অ'ভিম'ন জুৰ্, 'অনুতাপ কৰ্'
 আত্কালা কৰ্, 'অনুমান কৰ্'
 কামছায়া পাত্, 'আনৰ অলক্ষিতে ছাঁৰ দৰে বৈ থাক্'
 গাং মাৰ্, 'গাঁওত ঘূৰি ফুৰ্'
 গোছ উঠা, 'খং উঠা'
 ছান্তিনি-ছুন্তিনি বান্ধ, 'কে'বাটাও মেৰ দি টানি কটকটীয়কৈ বান্ধ'
 জিম জিমাই যা, 'দেহ-মনত লাগি যা'
 বাল খা, 'কষ্ট খা, 'সতিনীৰ উত্থান সহ্য কৰিব নোৱাৰা অৱস্থা হ'
 থুকাই থ', 'শুৱাই থ'
 দাতি ক'ৰ্, 'আমনি কৰ্'
 ধুপ্-চাউল দি, 'বিয়াত দৰা-কইনাক চাউল ছটিওৱা কাৰ্য'
 ধেন্ দি, 'গৰ্ভ ধাৰণ কৰ্'
 প'ৰ্ব'তি থাক্, 'জীয়াই থাক'
 বাঘ চ'ম্কা লাগ্, 'কিং কৰ্তব্য বিমূঢ় হ'
 ভুৰ্কাই দুখুৱা, 'পানীত বুৰবুৰনি তোলা অথবা মিছা আশা দেখুওৱা'

৬.১০০.৫ মিশ্ৰিত (সংকৰ) ধাতু :

(ক) বাভা + অসমীয়া :

আলায় বাখ, 'ওলমাই বাখ'

খাখিৰি বান্ধ, 'কৰাল বান্ধ'

ছেছেং পাৰ, 'মাখিয়ে কণী পাৰ'

থ'ব্ৰা লাগ, 'একগোট হ'

দিং কাৰ, 'ভৰিৰ আঙুলিৰ ওপৰত ভৰ দি থিয় হ'

দিং দি, 'সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে খোজ কাটিব পৰাৰ আগতে নধৰাকৈ থিয়

হ'বলৈ চেষ্টা কৰা কাৰ্য'

মেমাং বাৰ, 'প্ৰেতাআলৈ তৰ্পন কৰ'

হামলাই থাক, 'কিবা পাবলৈ ব্যগ্ৰ হৈ থাক'

(খ) ইংৰাজী + অসমীয়া :

ইষ্টেল কৰ, 'ৰংচঙীয়াকৈ সাজ-সজ্জা কৰ'

ইলেক্‌চন খেল, 'নিৰ্বাচন খেল'

গোল দি, 'গোল দে'

তিকেত কাত, 'টিকট কাট'

পলিতিক্‌ছ ক'ৰ, 'ৰাজনীতি কৰ'

পাছ ক'ৰ, 'কৃতকাৰ্য হ'

ফেল ক'ৰ, 'অকৃতকাৰ্য হ'

ফাউল ক'ৰ, 'ফাউল মাৰ'

বাছ বাখ, বাছ বাখ'

বিজ্‌নেছ ক'ৰ, 'ব্যৱসায় কৰ'

ভোত্‌ দি, 'ভোট দে'

লেক্‌ছাৰ মাৰ, 'ভাষণ দি, অধিক কথা ক'

(গ) আৰবী + অসমীয়া :

আড্ডা মাৰ্, 'আড্ডা মাৰ্'
 কাইজা ক'ৰ্, 'কজিয়া কৰ্'
 কায়দা ক'ৰ্, 'কৌশল কৰ্'
 কুবুল খা, 'শপত খা'
 খ'ত'ম ক'ৰ্, 'শেষ কৰ্'
 খালাচ হ', 'মুক্ত হ'
 খুন ক'ৰ্, 'হত্যা কৰ্'
 জুলুম ক'ৰ্, 'উপদ্রব কৰ্'
 মজুত ৰাখ্, 'জমা ৰাখ্'
 ৰাজি হ', 'সন্মত হ'
 হজম ক'ৰ্, 'জীন নিওৱা'
 হাজিৰ হ', 'উপস্থিত হ'
 হুকুম দি, 'আদেশ দে'

(খ) ফাৰ্চী + অসমীয়া :

অ'দ'ল-ব'দ'ল ক'ৰ্, 'সলনা-সলনি কৰ্'
 আপোচ ক'ৰ্, 'মিত্-মাত্ কৰ্'
 আপ্‌চোছ ক'ৰ্, 'আক্ষেপ কৰ্, অনুতাপ কৰ্'
 খ'তিয়ান ল', 'হিচাপ ল'
 খাতিৰ ক'ৰ্, 'সন্মান কৰ্'
 খানাতালাছ ক'ৰ্, 'অনুসন্ধান কৰ্'
 গ'ন্দ'গোল ক'ৰ্, 'কোলাহল কৰ্'
 গাফিল'তি ক'ৰ্, 'হেমাহি কৰ্'
 চ'খ্ ক'ৰ্, 'বিলাস কৰ্'

খাতিৰ ক'ৰ, 'সন্মান কৰ'
 খানাতালাছ ক'ৰ, 'অনুসন্ধান কৰ'
 গ'ন্দ'গোল ক'ৰ, 'কোলাহল কৰ'
 গাফিলতি ক'ৰ, 'হেমাৰি কৰ'
 চ'খ ক'ৰ, 'বিলাস কৰ'
 চ'ৰ'ম পা, 'লাজ পা'
 জেৰা ক'ৰ, 'প্ৰশ্ন কৰ'
 তানাছ ক'ৰ, 'অনুসন্ধান কৰ'
 ফ'ৰমাইছ দি, 'নিৰ্দেশ দি'
 ব'ক'ছিছ দি, 'উপহাৰ দি'
 ব'দ'লি ক'ৰ, 'সলনি কৰ'
 ব'ন্দী ক'ৰ, 'আটক কৰ'
 ব'ন্দোব'স্ত ক'ৰ, 'আয়োজন কৰ'
 ব'ৰ্ব্বাদ ক'ৰ, 'নষ্ট কৰ'
 বেজাৰ ক'ৰ, 'দুখ কৰ'

৬.১০১ ক্ৰিয়াৰ গঠন :

ধাতুৰ পাছত কেতবোৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ সংযোগ কৰি সাধাৰণতে ক্ৰিয়া পদসমূহ গঠন কৰা হয়। ক্ৰিয়ামূল বা ধাতুৰ পাছত লগ লগা ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰ মান্য অসমীয়াৰ দৰে ৰাভামিজতো ধ্বনি সাপেক্ষ। ৰাভামিজৰ ক্ৰিয়াৰ গঠনত কেতবোৰ বৈশিষ্ট্য মন কৰিব লগীয়া। যেনে—

(ক) মান্য অসমীয়া ভাষাত দ্বিতীয় পুৰুষৰ ক্ষেত্ৰত ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ দুটা ৰূপ (মান্যার্থ আৰু তুচ্ছার্থ) পোৱা যায়। কিন্তু ৰাভামিজত এটা ৰূপহে পোৱা যায়। অর্থাৎ ৰাভামিজত মান্যার্থ আৰু তুচ্ছার্থৰ মাজত পাৰ্থক্য ৰখা নহয়।

(খ) ৰাভামিজত দুয়োটা লিঙ্গ (পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ) আৰু দুয়োটা বচনতে একে ক্ৰিয়া-বিভক্তিৰ যোগ হয়।

(গ) ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰ কাল, পুৰুষ আৰু ভাব অনুযায়ী বেলেগ বেলেগ হয়।

বিভিন্ন কাল, পুৰুষ আৰু ভাব অনুযায়ী ৰাভামিজত ব্যৱহাৰ হোৱা ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰ তলত দিয়া ধৰণে তালিকাভুক্ত কৰিব পাৰি—

কাল	প্ৰথম পুৰুষ	দ্বিতীয় পুৰুষ	তৃতীয়পুৰুষ
বৰ্তমান কাল			
নিৰ্দেশক ভাৱ	-অং-ঙ	-Ø, -আ, -আও	-এ, -আএ
অনুজ্ঞা ভাৱ	—	-এক, -Ø	-অক, -ক
অতীত কাল	-ইলুং, -লুং	-ইলি, -লি	-ইলা, -লা
ভৱিষ্যৎ কাল	-ইম, -ম	-ইবি, -বি	-ইব, -ব
পূৰ্ণ বৰ্তমান কাল	-ইছুং, -ছুং	-ইছা, -ছা	-ইছে, -ছে
পূৰ্ণ অতীত কাল	-ইছিলুং, -ছিলুং	-ইছিলি, -ছিলি	-ইছিল্লা, -ছিল্লা

৬.১০২ ক্ৰিয়াৰ ৰূপ :

ক্ৰিয়া প্ৰকাশৰ ৰূপ চাৰিবিধ। যেনে—

- (ক) নিৰ্দেশক (indicative)
- (খ) সম্ভাব্য (subjective)
- (গ) অনুজ্ঞা (imperative) আৰু
- (ঘ) তুমুন্নন্ত (infinitive)

ক্ৰিয়াৰ সাধাৰণ ভাব প্ৰকাশৰ উপায়ক নিৰ্দেশক ৰূপ বোলা হয়। আনহাতে আদেশ অৰ্থত অনুজ্ঞা ৰূপ বোলে। এই দুই ভাব প্ৰকাশ কৰাৰ কাৰণে সাধাৰণতে পুৰুষ আৰু কাল অনুযায়ী ধাতুৰ পিছত ক্ৰিয়া-বিভক্তি যোগ দিয়া হয়। বিভিন্ন ধাতুৰ পিছত ক্ৰিয়া-বিভক্তিসমূহ লগ লাগিলে ক্ৰিয়াবোৰে কেনে ৰূপ লয়, তাক তলত তালিকা আকাৰে দেখুওৱা হ'ল।

ব্যঞ্জনাৰ 'ক'ৰ্' (কৰ্) ধাতু

কাল	প্ৰথম পুৰুষ	দ্বিতীয় পুৰুষ	তৃতীয় পুৰুষ
বৰ্তমান কাল			
নিৰ্দেশক ভাব	ক'ৰ্-অং, ক'ৰং	ক'ৰ্-আ, ক'ৰা	ক'ৰ্-এ, ক'ৰে
অনুজ্ঞা ভাব	—	ক'ৰ্-এক, ক'ৰেক	ক'ৰ্-অ'ক, ক'ৰ'ক
অতীত কাল	ক'ৰ্-ইলুং, ক'ৰিলুং	ক'ৰ্-ইলি, ক'ৰিলি	ক'ৰ্-ইলা, ক'ৰিলা
ভবিষ্যৎ কাল	ক'ৰ্-ইম, ক'ৰিম	ক'ৰ্-ইবি, ক'ৰিবি	ক'ৰ্-ইব, ক'ৰিব
পূৰ্ণ বৰ্তমান কাল	ক'ৰ্-ইছুং, ক'ৰিছুং	ক'ৰ্-ইছা, ক'ৰিছা	ক'ৰ্-ইছে, ক'ৰিছে
পূৰ্ণ অতীত কাল	ক'ৰ্-ইছিলুং, ক'ৰিছিলুং	ক'ৰ্-ইছিলি, ক'ৰিছিলি	ক'ৰ্-ইছিল্লা, ক'ৰিছিল্লা

-আ কাবান্ত 'খা' ধাতু

কাল	প্রথম পুরুষ	দ্বিতীয় পুরুষ	তৃতীয় পুরুষ
বর্তমান কাল নির্দেশক ভাব অনুজ্ঞা ভাব	খা-ঙ, খাং —	খা-আ, খারা খা-ও, খা	খা-এ, খায় খা-ক, খাক
অতীত কাল	খা-লুং, খালুং	খা-লি, খালি	খা-লা, খালা
ভবিষ্যৎ কাল	খা-ম, খাম	খা-বি, খাবি	খা-ব, খাব
পূর্ণ বর্তমান কাল	খা-ইছুং, খাইছুং	খা-ইছা, খাইছা	খা-ইছে, খাইছে
পূর্ণ অতীত কাল	খা-ইছিলুং, খাইছিলুং	খা-ইছিলি, খাইছিলি	খা-ইছিলা, খাইছিলি

ই কাবান্ত 'দি' ধাতু

কাল	প্রথম পুরুষ	দ্বিতীয় পুরুষ	তৃতীয় পুরুষ
বর্তমান কাল নির্দেশক ভাব অনুজ্ঞা ভাব	দি-দে-ঙ, দেং —	দি-আ, দিয়া দি-ও, দি	দি-এ, দিয়ে দি-অক, দিয়ক
অতীত কাল	দি-লুং, দিলুং	দি-লি, দিলি	দি-লা, দিলা
ভবিষ্যৎ কাল	দি-ম, দিম	দি-বি, দিবি	দি-ব, দিব
পূর্ণ বর্তমান কাল	দি-ইছুং, দিছুং	দি-ইছা, দিছা	দি-ইছে, দিছে
পূর্ণ অতীত কাল	দি-ইছিলুং, দিছিলুং	দি-ইছিলি, দিছিলি	দি-ইছিলি, দিছিলি

-উ কাবান্ত 'ক' (বো) ধাতু

কাল	প্রথম পুরুষ	দ্বিতীয় পুরুষ	তৃতীয় পুরুষ
বর্তমান কাল			
নির্দেশক ভাব	ক-ঙ, কং	ক-আ, করা	ক-এ, কয়
অনুজ্ঞা ভাব	—	ক-ও, ক	ক-ক, কক
অতীত কাল	ক-লুং, কলুং	ক-লি, কলি	ক-লা, কলা
ভবিষ্যৎ কাল	ক-ম, কম	ক-বি, কবি	ক-ব, কব
পূর্ণ বর্তমান কাল	ক-ইছুং, কইছুং	ক-ইছা, কইছা	ক-ইছে, কইছে
পূর্ণ অতীত কাল	ক-ইছিলুং, কইছিলুং	ক-ইছিলি, কইছিলি	ক-ইছিলা, কইছিলি